

РЕЖИСУРА УРОКУ

Нінель Дерев'янко

СИСТЕМА РОЗСЕЛЕННЯ. МІСТА

(урок географії)

Мета: сформувати уявлення про особливості розміщення населення України, дати характеристику типів міських поселень, визначити сутність понять («густота населення», «місто», «урбанізація», «субурбанізація», «агломерація», «система розселення»), показати особливості темпів і рівня урбанізації на території України, розвивати вміння і навички аналізу тематичних карт; виховувати в учнів розуміння їхньої причетності до процесів, що відбуваються у державі.

Обладнання: атласи, контурні карти, карта «Населення України», ТЗН.

Хід уроку

I. Організаційний момент. Повідомлення теми, мети, етапів уроку.

Географічна розминка. Гра «Сторони світу». Учитель називає географічні об'єкти на території України, учні словами «північ», «південь», «захід», «схід» визначають по пам'яті місце розташування названих об'єктів. За правильну відповідь учням видаються значки, які будуть ураховуватися при оцінюванні.

Поліська низовина – північ
Карпати – захід
Таврія – південь
Луганськ – схід
Кримські гори – південь
Прип'ять – північ
Львів – захід
Слобожанщина – схід
Соломонове – захід
Київ – північ
Серед названих об'єктів звертаємо вашу увагу на такі: Луганськ, Соломонове, Львів, Київ. Що спільного між цими географічними об'єктами? (запитання до учнів)

Це назви **населених пунктів** – місць скученого проживання населення. Розташування населених пунктів на території країни – система розселення – тема нашого уроку.

II. Вивчення нового матеріалу. Система розселення – розташування населених пунктів на території країни. Люди обирали місця для заснування поселень, керуючись різними чинниками, наприклад, рельєфом місцевості, наявністю питної води, родючих земель. Пізніше такими чинниками стали наявність шляхів сполучення, корисних копалин тощо. Так сформувалася мережа населених пунктів, різних за віком, кількістю населення, значенням. Ця мережа нерів-

номірно розташована на території країни. Тому виникло поняття «густота населення» – це кількість осіб, що проживає на одному квадратному кілометрі території. Щоб визначити середню густоту населення України, ділимо кількість населення 45,5 млн. осіб на площа 603,7 тис. кв. км. Отримуємо число 76,1 осіб на кв. км. Якщо проаналізувати густоту населення в областях, то виявляється, що найбільша вона в Донецькій області (166 осіб на кв. км.), найменша в Чернігівській (34 особи на кв. км.).

Робота з контурною картою. Нанести на контурну карту області з найвищою та найнижчою густотою населення.

Населені пункти поділяють на міські та сільські.

Критеріями поділу є: кількість населення; рід заняття населення; переважаючий тип забудови.

Населеними пунктами міського типу є міста та селища міського типу.

Побудова схеми «Населені пункти».

Зараз в Україні 459 міст. На території України міста, відомі біля 500 р. до н.е., це Керч, Євпаторія, Білгород-Дністровський. У XII ст. в Київській Русі було 239 міст, які були майже повністю зруйновані під час татаро-монгольської навали. В середні віки містами ставали населені пункти, що мали Магдебурзьке право – система самоврядування, незалежна від феодала. Це Львів, Луцьк, Галич, Чернівці, Рівне і т.п.

Міста поділяються за кількістю населення на: малі (до 50 тис. осіб); середні (50–100 тис.); великі (понад 100 тис.).

Робота з атласами. Навести приклад малих, середніх і великих міст.

В Україні є 5 міст із кількістю населення понад 1 млн. жителів. Це міста-мільйонери: Київ, Харків, Донецьк, Дніпропетровськ, Одеса (фото 5).

В останні роки у зв'язку з явищем депопуляції у Донецьку та Дніпропетровську кількість жителів дещо менша за мільйон.

Робота з контурними картами. Нанести на карту міста-мільйонери.

Міста мають надзвичайно велике значення в житті країни, бо вони виконують певні функції: адміністративні (Київ, обласні центри); промислові (Дніпропетровськ, Маріуполь); культурні (Київ); історичні (Львів, Берестечко); транспортні (Одеса, Харків); наукові (Київ, Дніпропетровськ); рекреаційні (Миргород, Трускавець).

Найчастіше місто виконує не одну, а кілька функцій, тобто є багатофункціональним.

Проаналізуємо, які функції виконує наш обласний центр Полтава (адміністративну, промислову, культурну, історичну, наукову).

РЕЖИСУРА УРОКУ

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Фото 5

Використовуючи отриману інформацію, спробуємо відгадати, про яке місто іде мова (за правильну відповідь надаються значки).

Місто розташоване на півдні України. Перша письмова згадка відома з 1795 року під назвою Хаджибей. Обласний центр. Відомий як портове та курортне місто. Кількість жителів 1049000 осіб. Серед визначних місць оперний театр та Потьомкінські сходи.

Місто розташоване в центрі України на берегах Дніпра (Кременчуцького водосховища). Обласний центр. Кількість населення 265 тис. осіб. Серед підприємств автозавод «Богдан» та завод по виробництву добрив «Азот». Область – батьківщина Т. Г. Шевченка.

Місто розташоване на Кримському півострові, на чорноморському узбережжі. Старогрецька назва – Херсонес. Давньоруська – Корсунь. Місто державного підпорядкування. Населення 340 тис. осіб. Має торговий, риболовецький та військовий порт, де базується чорноморський флот Росії та України.

Отже, міста відіграють дуже важливу роль у житті країни. Ця роль дедалі зростає. Відсоток міських жителів також збільшується. На початку ХХ ст. міське населення України становило 20%, перед початком Великої Вітчизняної війни 33%, у наш час 69%. Таке явище має назву урбанізація (від лат. урбанус – міський) – процес зростання міст, міського населення, поширення міського способу життя на все суспільство.

Навколо великих міст виникають міста-супутники. Це явище має назву міська агломерація. В Україні налічується 19 великих міських агломерацій, наприклад:

- Київська (Київ, Боярка, Бориспіль, Бровари, Буча тощо).
- Харківська (Харків, Чугуїв, Люботин);
- Донецько-Макіївська (Донецьк, Макіївка, Харцизьк, Авдіївка, Ясинувата тощо).

В останні десятиліття проживання в містах ускладнюється у зв'язку з екологічними, транспортними та іншими проблемами. Тому люди прагнуть проживати за містом, зберігаючи при цьому працевлаштування в місті. Це – субурбанізація (процес збільшення і розвитку приміської зони).

III. Узагальнення вивченого матеріалу. Отже, ми ознайомилися з темою «Система розселення. Міста.» Користуючись записами в зошитах і підручником §6, с. 44–48, повторимо основні терміни, які вивчили на уроці (населений пункт, система розселення, густота населення, місто, критерії поділу населених пунктів на міські та сільські, міста за кількістю населення, міста-мільйонери, функції міст, урbanізація, міські агломерації, субурбанізація).

Оцінювання роботи учнів на уроці за кількістю отриманих значків.

VI. Домашнє завдання. Опрацювати §6, с. 44–48.

Конкурс «Цікава географія»

Мета: підтримувати інтерес до вивчення географії школярами, розвивати кмітливість та увагу, виявляти та заохочувати обдарованих учнів.

Обладнання: фізична карта світу, роздаткові матеріали, ТЗН, призи переможцям та учасникам конкурсу.

I. Вступне слово вчителя. Шановні учні та вчителі! Нас зібрала сьогодні в цьому залі цікава наука – географія, яка

вивчає навколошній світ з усіма його принадами, а часом і небезпеками. Географія допомагає нам побувати в усіх куточках Землі та космічних далях. Нехай ця мандрівка заочна, але від цього вона не перестає бути цікавою. Багато людей захоплюються географією, вона поважає уважних, кмітливих, допитливих. Саме такі учні сьогодні беруть участь у змаганні «Цікава географія»! Учасників прошу вийти наперед. За успіхами команд буде спостерігати шановне журі у такому складі: ...

У скрутну хвилину команди можуть отримати допомогу залу (1 раз) або конкретної людини (1 раз). Пам'ятайте, що відповідь ваших друзів не є гарантовано правильною.

II. Розподіл учасників на дві команди, вибір капітанів та назви команди (назва оцінюється в балах від 1 до 3).

III. Проведення змагань.

Конкурс «Юшка». Щоб вистачило сил для напруженого змагання, на початку треба добре підкріпитися. То ж зважімо юшку!

Командам даються папірці з надписами: вода, сіль, картопля, цибуля, перець. У змаганні приймає участь капітан і член команди. У разі правильної відповіді член команди прикріплює назву інгредієнта до дошки. Виграє команда, у якої швидше «звариться» юшка. Оцінювання: 1 бал за кожен інгредієнт юшки.

Питання до конкурсу:

- Природний супутник Землі (Місяць)
- Об'ємна модель Землі (глобус)
- Прилад, за допомогою якого орієнтується на місцевості (компас)
- Найглибша западина світового океану (Маріанська)
- Лінії на карті та глобусі, проведені паралельно до екватора (паралелі)
- Зірка, що вказує напрям на північ (Полярна)
- Скупчення зірок (сузір'я)
- Перший космонавт Землі (Ю. Гагарін)
- Найближча до нас зірка (Сонце)
- Першовідкривач Америки (Колумб)
- Перший космонавт України (Каденюк)
- Оптичний прилад для дослідження космічних об'єктів (телескоп)
- Гори України (Карпати, Кримські)
- Давньогрецький учений, засновник географії (Ератосфен)
- Море без берегів (Саргасове)

Підведення підсумків конкурсу.

Конкурс хвальків. Команді надається папір і ручка. За 5 хв. потрібно скласти таку розповідь про вибраний об'єкт (материк, країну, місто, село), щоб описати якнайбільше приналежності даного місця. Оцінювання від 1 до 5 балів.

Конкурс «Чорний ящик». Беруть участь по 1 учаснику від команди. Завдання: на дотик відізвати предмет, який знаходиться у ящику. Ці предмети використовуються на уроках географії (компас, барометр, термометр, лінійка тощо).

Відеозагадка. На екрані з невеликим інтервалом демонструються явища чи об'єкти природи. Назвати їх по черзі намагаються представники команд. За кожну правильну відповідь нараховується 1 бал.

Музична пауза. Учасники конкурсу відпочивають, журі підводить підсумки та повідомляє стан рахунку після 4-х конкурсів.

Конкурс «Дресировані змії». Учасники спробують промисути змій «виповзти зі скованки». Один буде працювати зі змією африканською, інший – з південноамериканською. На стіл лежать папірці із назвами об'єктів різних матеріків. Учасники обирають папірці з назвами об'єктів, що знаходяться на їхньому материкові та прикріплюють їх до малюнка голови змії. Виграє той, у кого довша змія. Оцінювання: 1 бал за кожен сегмент змії.

Конкурс «Зоопарк закривається». У зв'язку з економічними труднощами у місті доводиться закривати зоопарк. Допоможіть тваринам потрапити на батьківщину! Завдання: малюнки тварин прикріпіти на карті світу в тому місці, звідки походять тварини. Оцінювання: 1 бал за кожну правильну переселену тварину.

Конкурс «Чудо природи». У світі є багато місць та явищ, відомих мільйонам людей. Вони або приваблюють своєю неймовірною красою чи незвичайністю, або спричиняють багато лиха. Словом, причини їх популярності різні, але результат один: їх називають чудом природи. Команди спробують відгадати за описом, про що мова. До вашої уваги опис двох водопадів і двох вулканів.

Понад 300 років люди ідуть, пливуть, їдуть і летять сюди, щоб побачити це надзвичайно красиве місце. 16 млн. людей щороку буває біля цього водоспаду. Могутній водний потік завширшки 1200 м розрізаний біля водоспаду островом Козячим. Справа, де прикордонна річка омиває територію США, спадає американський водоспад, який частіше всього демонструють на фотографіях. А близче до канадського берега вигнулась плавна 900-метрова дуга, яку називають Підкова. Гуркіт водопаду чути за 25 км.

Цей водопад був відкритий у 1935 р. відважним пілотом Енджелом, який літав над джунглями Гвіанського нагір'я Південної Америки у пошуках алмазів. Спадає водоспад із столової гори Ауян-Тепуї і має висоту 1054 м.

Розташований вулкан в одному з найкрасивіших районів Італії. До 79 року нашої ери ніхто не підозрював, що в його надрах дрімають грізні підземні сили. Біля підніжжя вулкану розташувались міста Помпеї, Геркуланум, Стабія та Оплонтіс. 24 серпня 79 року раптово почалося виверження із кратера, піднялася величеська чорна хмара, з якої на місто посыпався розпечений попіл та шматки пемзи. Крім того, виділявся їдкий дим. За короткий проміжок часу загинули всі жителі, а самі міста були засипані товстим шаром вулканічного попелу. Ці трагічні події намалював Карл Брюллов у своїй картині «Останній день Помпеї».

Ця вулканічна гора є місцем поклоніння в Японії. Кожен японець вважає за обов'язок бодай раз в житті зійти на її вершину. Зараз вулкан не діє, але в літописах зафіковано 18 вивержень цього вулкана, останнє з яких відбулося у 1707 р. Поети присвячують цій горі вірші, а чудовий японський художник Хокусай створив 136 гравюр із її зображенням. Репродукції цих гравюр є в кожному японському домі.

За кожну правильну відповідь команда отримує 2 бали.

Конкурс «Гра в пазли». По два учасники від кожної команди складають зображення материка із фрагментів. Хто складе перший, отримує 2 бали.

III. Підведення підсумків гри. Доки журу підраховує отримані командами бали, учні переглядають відеоматеріал про наш край.

IV. Оголошення переможців та вручення призів.

 Лідія Кареліна

ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОВТОРЧОГО МИСТЕЦТВА: ПЕДАГОГІЧНІ РОЗДУМИ

Формування гармонійної, всебічно розвиненої творчої особистості – одне з найважливіших завдань для викладача образотворчого мистецтва. Тому кожний його урок має бути завершеним цілим і водночас частиною системи уроків, пов'язаних між собою спільною метою. Сучасність вимагає перейти з площини монологічного подання навчального матеріалу у площину конструювання діалогу між учнем і викладачем, використовуючи різноманітні технології (інтегративні, проектні тощо); планувати, поетапно відстежувати й оцінювати результативність особистості учня.

В основу змісту програми образотворчого мистецтва з кожного предмета (рисунок, композиція, живопис, скульптура, графіка) покладено принцип систематичного розвитку в учнів здатності естетичного сприймання подій і явищ навколошнього світу, художніх образів, а також відтворювання побаченого у зображеній діяльності. Кожне завдання повинне ознайомлювати учнів із професійним мистецтвом, сприяти розвитку зорової культури, аналітичного мислення, просторових уявлень, фантазії, сприйманню кольорів, окоміру, розширенню сенсорного досвіду дітей. Викладацьке вміння у формуванні образотворчих навичок здійснюються за принципом від простого до складного, від елементарної вправи до складної композиції. І основою викладання образотворчого мистецтва є оптимальне сполучення різних типів репродуктивної та продуктивної діяльності, а також органічне поєднання навчального і виховного процесів.

За багаторічну практику викладацької діяльності у сфері образотворчого мистецтва помічаємо дивні випадки, коли діти, які мали посередні здібності у мистецьких предметах, через 1–2 роки такі речі відтворювали самостійним мисленням, що цим залишили позаду тих, які вважалися кращими. Наприклад: Настя Мельникова, яка до 5 класу ніяких здібностей не виявляла, сиділа тихенько і слухала, виконувала завдання. Нині вона 5-кратний лауреат всеукраїнських конкурсів; Артему Полапі заняття з композиції не завжди вдавались, але з його боку це було весело! Те, що він не панікував, а працював із натхненням є результат, він є 7-кратним лауреатом міжнародних конкурсів.

Із психолого-педагогічної точки зору дитячий малюнок – це є графічне відображення соціального досвіду на основі візуальних уявлень. Він розвивається за певними етапами (від карючок, символів, схем до реалістичного зображення). На наш погляд, у перші роки навчання образотворчому мистецтву вирішальне значення належить вихованню зорової культури, вмінню сприймати й аналізувати характерні елементи, форми, об'єднувати їх у цілісний художній образ. Але ефективність занять з образотворчого мистецтва залежить від фахової підготовки викладача, дидактичного та матеріального забезпечення уроку. Обов'язково потрібно враховувати і вікові особливості психічного розвитку дитини, зацікавленість та активне її ставлення до сприймання та процесу творення художніх образів.